

Mirva Vallinmäki

VIIHTYISÄ POTILAIEN ODOTUSTILA -

Projekti viihtyisyyden parantamiseksi sädehoidon yksikössä

VIIHTYISÄ POTILAIEN ODOTUSTILA-

Projekti viihtyisyyden parantamiseksi sädehoidon yksikössä

Vallinmäki Mirva

Opinnäytetyö

Syky 2016

Radiografia ja sädehoito

Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Radiografian ja sädehoidon tutkinto-ohjelma

Tekijä: Mirva Vallinmäki

Opinnäytetyön nimi: Viihtyisä potilaiden odotustila – projekti viihtyisyyden parantamiseksi sädehoidon yksikössä

Työn ohjaajat: Aino-Liisa Jussila & Anneli Holmström

Työn valmistumislukukausi- ja vuosi: Syksy 2016

Sivumäärä: 24+6

Sairaaloiden hoitoympäristön suunnittelu on perinteisesti painottanut hygieenisyyden ja teknologian tarpeisiin ja antanut huomattavasti pienemmän painoarvon potilaiden kokemukselle hoitoympäristöstä. Sairaalaympäristö koetaan usein kolkoksi, steriiliksi, ja yleisesti epämiellyttäväksi tai jopa pelottavaksi. Erityisesti sädehoidon tilat voidaan kokea hyvin epämiellyttävinä johtuen luonnonvalon puutteesta ja tyyppisestä sijainnista sairaalan kellarikerroksessa. Negatiiviset mielikuvat voivat lisätä sairauden aiheuttamaa stressiä ja jopa hidastaa paranemista. Vastaavasti viihtyisäksi koettu hoitoympäristö aiheuttaa potilaille vähemmän stressiä ja voi osaltaan edesauttaa parantumista. Hoitoympäristön viihtyisyyttä voidaan parantaa huomattavasti muun muassa taiteen ja sisustuksen keinoin.

Tämän opinnäytetyöprojektin tavoitteena oli parantaa viihtyisyyttä Oulun Yliopistollisen Sairaalan (OYS) sädehoidon yksikön odotustilassa taiteen keinoin. Projekti on toteutettu yhteistyössä OYS sädehoidon henkilökunnan kanssa.

Projektissa kerättiin OYS sädehoidon yksikön asiakkailta palautetta heidän kokemuksistaan odotustilan viihtyisyydestä sekä aiheista, joita he haluaisivat sisustustaiteessa nähdä. Kyselyvastausten ja aikaisemman tutkimustiedon pohjalta tuotettiin OYS sädehoidon odotustilaan viisi luontoaiheista teosta: yksi seinämaalaus, yksi kehystetty maalaus ja kolme valokuvataulua. Tämän jälkeen kerättiin vielä potilailta palautetta viihtyisyyden paranemisesta.

Jatkokehityshaasteiksi jää tilan viihtyisyyden ylläpitäminen vähintään samalla tasolla tilassa tulevaisuudessa tehtävien muutosten läpi ja lisätaiteen hankinta tarpeen mukaan.

Asiasanat: sädehoito, hoitoympäristö, sisustustaide, sairaala

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Radiography and Radiation Therapy

Author: Mirva Vallinmäki

Title of thesis: Comfortable Patient Waiting Room – A Project To Improve Patient Comfort in a Radiotherapy Unit

Supervisors: Aino-Liisa Jussila & Anneli Holmström

Term and year when the thesis was submitted: Fall 2016

Number of pages:24+6

The interior design of hospitals has traditionally focused on the needs of hygiene and technology rather than the impression of the environment on the patient. Thus, hospitals are often seen as cold, sterile and generally unpleasant or even frightening. Especially radiotherapy facilities can appear as highly negative spaces due to their lack of sunlight and the fact that they are often located on the hospital's basement floor. These negative impressions can exacerbate the stress the patient is already under due to their ailment and even hinder recovery. Conversely, a pleasant environment may lessen the patient's stress and subsequently aid the healing process.

The aim of this thesis was to use art to make the waiting room of the radiotherapy unit in Oulu University Hospital (OUH) more pleasant for the patients. This project was conducted in cooperation with the staff of OUH radiotherapy unit.

For this project, a survey was conducted among the OUH radiotherapy patients regarding how welcoming they found the waiting room to be, and what kind of art they would like to see there. Based on the survey responses and earlier studies, five pieces of art were created for the waiting room of the radiotherapy unit: one wall painting, one framed painting, and three photographs printed on canvas. After this, another survey was conducted to gauge the improvement in patient comfort.

The future development challenges for the product of this project are to at least maintain the achieved level of comfort through any future changes made in the waiting area, and to acquire additional art for the space as necessary.

Keywords: radiotherapy, treatment environment, interior art, hospital

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO	6
2.	VIIHTYISYYDEN MERKITYS HYVINVOINNILLE.....	8
2.1.	Perinteinen sairaalaympäristö	8
2.2.	Sädehoitopotilaan kokemus hoidosta ja hoitoympäristöstä	9
2.3.	Hoitoympäristön hyvä esteettinen suunnittelu	10
3.	PROJEKTIN LÄHTÖKOHDAT	12
3.1.	Projektin vaiheet ja päätehtävät	12
3.2.	Projektin tavoitteet.....	12
3.3.	Suunnitellut tuotokset	13
3.4.	Projektiorganisaatio.....	14
4.	PROJEKTIN TOTEUTUS	15
4.1.	Ensimmäinen kysely.....	15
4.2.	Hankinnat	16
4.3.	Töiden toteutus.....	16
4.3.1.	Valokuvatulosteet.....	17
4.3.2.	Seinämaalaukset	17
4.3.3.	Ripustettava maalaukset	18
4.4.	Toinen kysely	18
5.	PROJEKTIN ARVIOINTI.....	20
6.	POHDINTA	21
	LÄHTEET	23
	LIITTEET	25

1. JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on odotustilan viihtyisyyden parantaminen Oulun Yliopistollisen Sairaalan sädehoidon yksikössä. Työ toteutettiin projektimuotoisena yhteistyössä sädehoidon yksikön henkilökunnan kanssa.

Suomalainen sairaalasuunnittelu on perinteisesti painottanut tilojen toiminnallisuuteen niiden viihtyisyyden sijaan. (Karhu-Hämäläinen. 1995, 5.) Potilaan kokemuksella hoitoympäristöstä on kuitenkin suuri vaikutus potilaan henkiseen hyvinvointiin ja sen kautta paranemisprosessiin. Vasta viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana on alettu todella kiinnittää huomiota hoitoympäristön viihtyvyyteen ja painottaa potilaslähtöistä suunnittelua. (Hyypä & Liikanen. 2005, 156-158.)

Sädehoidon potilaat käyvät läpi raskasta elämänvaihetta, ja mielikuvat ja ennakkokäsitykset sädehoidosta voivat olla hyvinkin negatiivisia. Myös kookkaat hoitokoneet voivat tuntua vierailta ja pelottavilta. (Karhu-Hämäläinen. 1995, 32-40.) Koska potilas saattaa viipyä odotustilassa pitkäänkin, on tärkeää, ettei tila ruoki mahdollista ahdistuneisuutta, vaan ennemminkin lieventää sitä.

Julkisten tilojen kyseessä ollessa tärkeää on, että mahdollisimman suuri osa kävijöistä pitäisi odotustilan ratkaisuja positiivisina, etenkin ottaen huomioon, että sairaalaympäristö on muita julkisia tiloja huomattavasti tunneherkempi. Yksittäisten henkilöiden makumieltymyksillä on pienempi merkitys kuin sillä, millaisia linjoja yleinen näkemys noudattelee. Jotta projekti onnistuisi, oli ymmärrettävä, mikä merkitys hoitoympäristön viihtyisyydellä on potilaalle sekä selvítettävä mitä potilaat yleensä pitävät positiivisina piirteinä odotustiloissa ja sairaalaympäristössä yleensä.

Lyhyen aikavälin tavoitteena oli parantaa OYS:n sädehoidon yksikön odotustilan yleistä viihtyisyyttä sisustuksen ja tilankäytön ratkaisulla niin, etteivät tehdyt muutokset haittaisi yksikön toimintaa tai tilan tarkoituksenmukaista käyttöä.

Pitkän aikavälin tavoitteena oli, että potilaiden viihtyvyys odotustilassa paranisi. Parantunut viihtyvyys lieventää sairauden ja sen hoidon aiheuttamaa stressiä, mikä näkyy potilaiden yleisilassa ja parhaimmillaan myös vaikuttaa positiivisesti hoitotulokseen. Myös henkilökunnan viihtyvyys voi parantua.

2. VIIHTYISYYDEN MERKITYS HYVINVOINNILLE

2.1. Perinteinen sairaalaympäristö

Sairaaloiden hoitoympäristön suunnittelu on perinteisesti perustunut lähinnä hygieenisyyden ja teknologian tarpeisiin tai tilojen ja sisustuksen käytännöllisyyteen, eikä niinkään potilaan kokemukseen hoitoympäristöstä. (Karhu-Hämäläinen. 1995, 5.) Suomessa potilaan viihtyvyyteen sairaalasuunnittelussa on alettu todella panostaa vasta viime vuosikymmeninä. Vasta 1990-luvulta lähtien on alettu suunnitella hoitoympäristöä potilaslähtöisesti ja puhua parantavasta ympäristöstä. Eräänä varhaisena poikkeuksena Alvar Aalto päätti omakohtaisten kokemustensa pohjalta kiinnittää huomiota potilaan näkökulmaan hoitoympäristöstä jo vuonna 1933 suunnitellessaan sittemmin ylistetyn ja kansainvälisesti palkitun Paimion parantolan. Parantolan suunnittelussa on otettu huomioon "tilat, pinnat, muodot, värit ja sisustus". (Hyypä & Liikanen. 2005, 158.)

Hoitoympäristön tilaratkaisut, valaistus ja värien käyttö ovat keinoja, joilla voidaan tukea potilaan paranemista. (Karhu-Hämäläinen. 1995, 6.) Tähän näkemykseen yhtyvät myös Markku T. Hyypä ja Anna-Liisa Liikanen oppikirjassaan Kulttuuri ja terveys. (Hyypä & Liikanen 2005.) Roger S. Ulrich sanoo Amerikkalaiseen *Journal of Health Care Interior Design*:issä julkaistussa artikkelissaan *Effect of Interior Design on Wellness: Theory and Recent Scientific Research* perinteisen terveydenhuollon tilojen suunnittelun tuottavan tiloja, jotka ovat toiminnallisesti tehokkaita mutta henkisesti "kovia". Sisustuksen kehnolla suunnittelulla voi olla negatiivinen vaikutus potilaiden yleistilaan, aiheuttaen ahdistusta, kohonnutta verenpainetta ja jopa kohonnutta kipulääkkeiden kulutusta. (Ulrich. 1991.) Epämiellyttävänä, masentavana tai muuten stressaavana koettu ympäristö on myös riskitekijä mielenterveydelle. (Hyypä & Liikanen 2005, 166.) Vastavuoroisesti "henkisesti tukeva" ympäristö terveydenhuollon laitoksissa edesauttaa paranemista lieventämällä sairauden aiheuttamaa stressiä. (Ulrich. 1991.)

Nykyaikaisen sairaanhoidon pioneeri Florence Nightingale havainnoi jo 1800-luvulla, että yksitoikkoinen hoitoympäristö vailla ikkunoita tai koristeita oli haitaksi potilaiden parantumiselle.

1990-luvun loppuun mennessä tutkimuksia, joissa hyvin suunnitellun hoitoympäristön on todettu vaikuttavan potilaiden mielentilaan ja terveyteen positiivisesti oli tehty jo yli 70. (Hyypä & Liikanen 2005, 156.)

Polikliinisillä potilailla hyvinvointiin vaikuttavat hoitoympäristöä voimakkaammin sairaalan ulkopuoliset ympäristöt, kuten vuodenaikojen vaihtelu, sekä työ- ja kotiympäristö. (Karhu-Hämäläinen. 1995, 42.) Silti pienillä viihtyisyyttä parantavilla tekijöillä on hoitoympäristössä erityisen suuri vaikutus etenkin julkisten laitosten keskuudessa, sillä sairaalaympäristö on muita julkisia laitoksia tunneherkempi. (Hyypä & Liikanen 2005, 155.)

2.2. Sädehoitopotilaan kokemus hoidosta ja hoitoympäristöstä

Syöpädiagnoosi on usein raskas asia potilaalle ja hoidon toteutumiseen liittyvät sairaalakäynnit voivat tuntua turhauttavilta. Ennakoasenteet sädehoidon alkaessa voivat olla kovinkin negatiivisia ja sekä tauti että hoito koetaan etenkin alkuvaiheessa hyvin pelottavaksi ja ahdistavaksi. (Karhu-Hämäläinen. 1995, 32-40.)

Hoitoon saapumiseen liittyvät epämiellyttävät mielikuvat voivat lisätä sairauden ja hoidon raskautta entisestään; Edvardsson, Sandman ja Rasmussen kuvailevat artikkelissaan *Caring or uncaring—meanings of being in an oncology environment* sädehoito-osaston, joka sijaitsi kellarikerroksessa ja jonne saapuminen edellytti kulkua pitkien käytävien ja portaikkojen läpi. Useat potilaat kokivat tämän jokaisella hoitokerralla toistuvan matkan symboloivan kuoleman läheisyyttä ja kuvailivat ympäristöä kalsein sanankääntein mm. "hautakammiksi", "katakombeiksi", "alamaailmaksi" ja "kuoleman odotushuoneeksi". Ympäristön herättämät epämiellyttävät miellelyhtymät yhdistettiin myös häpeään ja arvottomuuden tunteeseen niin potilaiden kuin joidenkin hoitohenkilökunnan jäsentenkin mielessä. (Edvardsson, Sandman & Rasmussen, 2006, 191-192.)

Vastaaonottotilat ovat ensimmäinen asia, jonka yksikköön saapuva potilas näkee. Koska potilaat ovat usein saapuessaan herkässä mielentilassa, tämä tekee näistä tiloista erityisiä. (Hyypä & Liikanen 2005, 164.) Connellan ym. toteavat vuoden 2013 kirjallisuuskatsauksessaan arkkitehtuurin vaikutuksesta mielenterveyteen, että hoitoympäristön tulisi olla esteettisesti selkeä. Sisustusratkaisujen tulisi olla sellaisia, että kävijät eivät hämmenny niistä eivätkä ne vaikeuta navigointia ympäristössä, vaan mieluummin edesauttavat sitä. (Connellan ym. 2013, 160.)

Edvardssonin ym. potilaiden haastatteluissa tuli esille, että useat potilaat kokivat tutkimukseen liittyneen sädehoito-osaston ränsistyneenä ja epäsiistinä, mikä johti tuntemukseen siitä että heidän hoidostaan vastaava henkilökunta oli välinpitämätöntä. (Edvardsson ym. 2006, 192.) Suuret koneet, jollaisia sädehoitoyksikön tietokonetomografialaitteet ja lineaarikiihdyttimet ovat, voivat saada potilaan tuntemaan turvattomuutta, avuttomuutta tai jopa pelkoa. Sisustusratkaisuilla voidaan lievittää tai jopa ennaltaehkäistä näitä negatiivisia tuntemuksia. (Hyypä & Liikanen 2005, 164.)

Myös Karhu-Hämäläisen tutkimusjulkaisussa nousee esiin se tosiasia, että osa potilaista kokee sairaalaympäristön pelottavana ja luotaantyöntävänä. (Karhu-Hämäläinen. 1995, 11) Samassa tutkimuksessa kävi ilmi myös, että sädehoito-osastolla, joka arkkitehtonisten ratkaisujen vuoksi tuntui potilaiden mielestä sokkeloiselta ja laitosmaiselta ja jonne ei päässyt luonnonvaloa, koettiin miellyttäväksi ja ympäristöä pehmentäväksi osaston taulut, kukat ja tekstiilit. Positiiviseksi koettiin, ettei sisustus vaikuttanut liian kalliilta ja että osastosta jäi siisti ja hyväkuntoinen vaikutelma. Myös mahdollisuus oman valinnan mukaan seurahakuisuuteen tai seurapakoisuuteen mainittiin positiivisena. Televisio odotusaulassa koettiin vaihtelevasti kodikkaana tai häiritsevänä. (Karhu-Hämäläinen. 1995, 43-44.)

2.3. Hoitoympäristön hyvä esteettinen suunnittelu

Ratkaisut sisustuksen, värien käytön, taiteen ja muotojen kannalta eivät ole yksioikoisia, sillä eri ihmisten kokemukseen näistä vaikuttavat henkilökohtaiset mieltymykset. Yleisesti viihtyisyyttä

parantavina tekijöinä kuitenkin pidetään mukavaa lämpötilaa, epämiellyttävien hajujen puutetta ja mahdollisuutta nähdä ulos. Viherkasvejakaan ei yleensä pidetä haittana. (Hyypä & Liikanen. 2005, 162.)

Sädehoidon osastolla viihtyvyyttä parantaviksi tekijöiksi on nähty mm. isokokoiset ja värikkäät luontokuvat, muun ympäristön hillityt ja neutraalit värit, sekä normaaliin asumiseen liittyvät sisustuselementit. Toisaalta potilaat voivat kokea liian neutraalin värityksen "harmaana". Myös kaiuttomuus, meluttomuus, raikas ilma ja yksityisyys koetaan hyvinä ja viihtyvyyttä parantavina asioina. (Karhu-Hämäläinen. 1995, 6-11, 44.)

Hoitoympäristössä, joissa taide on läsnä, on todettu ahdistuneisuuden vähentyneen 34% ja masennuksen vähentyneen 20%. (Connelly ym. 2013, 161.) Hyypän ja Liikasen mukaan hoitoympäristöön sopiva taide on selkeää ja rauhallista, teknisesti taitavaa ja se herättää positiivisia tunteita. Myös he painottavat, että taideteoksien tulisi olla reilun kokoisia. (Hyypä & Liikanen. 2005, 163.)

Hoituhuoneen tauluja potilaat eivät juuri huomanneet, vaikka jälkepäin kysyttäessä sinne tauluja toivottiinkin. Huoneeseen tullessaan potilaiden huomio kiinnittyi määränpähän eli hoitopöytänsä, ja hoitopöydällä maata potilaat etsivät katosta kiintopistettä, jota tuijottivat hoidon ajan. (Karhu-Hämäläinen. 1995, 54,)

Suomalaiset kokevat luonnon tärkeänä hyvän elämän elementtinä ja hyvän olon lähteenä. Kalevi Korpelan tutkimuksessa mielipaikan merkityksestä ja fyysisen ympäristön vaikutuksesta koettuun terveyteen kävi ilmi, että valtaosa (48-61%) ihmisistä pitää luontoa miellyttävänä ja elvyttävänä paikkana (Hyypä & Liikanen 2005, 165.)

3. PROJEKTIN LÄHTÖKOHDAT

3.1. Projektin vaiheet ja päätehtävät

Projektin aiheen valitsin syksyllä 2014. Varsinainen projekti käynnistyi helmikuussa 2016 saatuaani Oulun Yliopistolliselta Sairaaltalalta tutkimusluvan ja allekirjoitettua yhteistyösopimuksen projektin osapuolten kanssa. (Liite 1)

Projektin ensimmäinen työvaihe oli sädehoidon asiakkaille tehtävä avoin kysely, jolla odotustilan käyttäjiltä kerättiin mielipiteitä odotustilan senhetkisestä tilanteesta ja kehityskohteista. Samalla kuvasin myös töiden suunnittelua varten odotustilaa ja polikliinisten potilaiden käyttämää sisääntulokäytävää.

Toinen työvaihe oli teosten valmistelu, johon kuului luonnosten teko ja hyväksyttäminen sädehoidon yksikössä, sekä tarvittavien hankintojen erittely ja ostolupien pyytäminen.

Kolmas vaihe oli hankintojen tekeminen ja töiden valmistus sekä paikalleen tuominen.

Viimeisenä työvaiheena oli uusi sädehoidon yksikön asiakkaille tehty avoin kysely, jota käytin mittarina projektin onnistumisesta. Projekti päättyi marraskuun 2016 alussa kyselylomakkeiden vastausten kokoamisella.

3.2. Projektin tavoitteet

Lyhyen aikavälin tavoitteena oli parantaa OYS:n sädehoidon yksikön odotustilan yleistä viihtyisyyttä sisustuksen ja tilankäytön ratkaisulla niin, etteivät tehdyt muutokset haittaisi yksikön toimintaa tai tilan tarkoituksenmukaista käyttöä.

Pitkän aikavälin tavoitteena on, että potilaiden viihtyvyys odotustilassa paranee. Parantunut viihtyvyys lieventää sairauden ja sen hoidon aiheuttamaa stressiä, mikä näkyy potilaiden yleisilassa ja parhaimmillaan myös vaikuttaa positiivisesti hoitotulokseen. Myös henkilökunnan viihtyvyys voi parantua.

Laatutavoitteena oli käyttäjälähtöinen, selkeä ja helposti lähestyttävä lopputulos. Lähtökohtina suunniteltiin käytettävän aiemman tutkimustiedon lisäksi yksikön asiakkailta avoimella kyselyllä kerättävää palautetta tilan kehittämistarpeista.

Oppimistavoitteena oli kartoittaa hoitoympäristöön ja etenkin sädehoidon yksikköön soveltuvia viihtyisyyden parantamiskeinoja ja ymmärtää niiden hyödyt potilaiden hoitokokemuksen kannalta.

Omana oppimistavoitteenani oli oppia hyödyntämään röntgenhoitajan tutkinnon ulkopuolista osaamistani (Kuvataiteilijan AMK -tutkinto) tavalla, joka palvelisi sädehoitotyön tarkoitusta.

Tavoitteiden onnistumista mittasin vertaamalla tuloksia edellä mainitun avoimessa kyselyssä esiin tulleisiin kehittämistarpeisiin, sekä keräämällä palautetta odotushuoneen käyttäjiltä ja sädehoidon yksikön henkilökunnalta projektin valmistuttua

Laatukriteereinä olivat tilan yleinen viihtyisyys, käytännöllisyys (odotustilassa liikkuminen ja sen käyttö eivät saisi muutosten myötä ainakaan vaikeutua) sekä tilaan tuotujen sisustuselementtien miellyttävyys.

Projektin kohderyhmänä olivat odotustilan käyttäjät, eli sädehoidon yksikössä käyvät potilaat, joiden henkistä hyvinvointia odotustilan viihtyisyyden parantamisella haluttiin edistää.

Muita hyödynsääjiä olivat potilaiden mahdolliset saattajat sekä sädehoidon yksikön henkilökunta, joka työskentelee odotustilassa ja sen välittömässä läheisyydessä.

3.3. Suunnitellut tuotokset

Opinnäytetyön tuotokseksi suunniteltiin sädehoidon odotustilaan tehtyjä muutoksia mm. huonekalujen järjestelyn ja mahdollisten lisähankintojen suhteen, sekä uuden sisustustaiteen tuottamista. Tarkoituksena oli tuottaa tilaan:

1. Yksi kookas, kehystetty maalaus polikliinisten potilaiden käyttämään sisääntulokäytävään.
2. Ei-esittävä seinämaalaus odotusaulan pitkään seinään
3. 2-4 suurta valokuvatulostetta kankaalle painettuna odotustilaan.

3.4. Projektioorganisaatio

Projektioorganisaatio muodostuu projektin ohjausryhmästä, projektipäälliköstä ja projektityöryhmästä. (Ruuska. 2012) Ohjausryhmään kuuluvat henkilöt muodostavat projektin ylimmän päättävän elimen. He ovat asiantuntijoita jotka ohjaavat operatiivista projektityötä ja toimivat projektipäällikön tukena. Projektipäällikkö puolestaan huolehtii projektia koskevasta viestinnästä ohjaus-ryhmälle ja vastaa projektin suunnittelusta, hallinnasta ja etenemisestä. (Ruuska. 2012.) Pienissä projekteissa ei tarvita erillistä johtoryhmää eikä osaprojektijakoa. (Silverberg. 2007, 47.)

Tämän opinnäytetyön ohjausryhmään kuuluivat Oulun Ammattikorkeakoulun henkilökunnasta Lehtori Aino-Liisa Jussila ja Koulutusohjelmavastaava Anneli Holmström, sekä OYS sädehoidon yksikön henkilökunnasta osastonhoitaja Katja Heikkinen, apulaisosastonhoitaja Sinikka Karjalainen ja röntgenhoitaja Katariina Kamsula.

Projektityöryhmän ainoana toteutukseen osallistuvana jäsenenä olin minä itse. Tukena toiminnassa olivat opinnäytetyöni opponentit, röntgenhoitajaopiskelijat Marjut Siltakoski ja Janika Keskipilä. Lisätukea sain myös muilta oman vuosikurssini röntgenhoitajaopiskelijoilta.

4. PROJEKTIN TOTEUTUS

4.1. Ensimmäinen kysely

Aloitin opinnäytetyöni työsuuden helmikuussa 2016 asettamalla OYS sädehoidon osaston asiakkaille lomakemuotoisen avoimen kyselyn täydentääkseni aikaisempaa tutkimustietoa nimenomaisen yksikön potilaiden mielipiteillä odotustilan nykytilasta ja kehitystarpeista. Annoin osastolla työskenteleville röntgenhoitajille yhteensä 24 kyselylomaketta jaettavaksi sädehoidon potilaille, ja jätin odotusaulaan täytettyjä lomakkeita varten palautuslaatikon. Lomakkeessa esitetyt kysymykset olivat seuraavat:

1. Minkälainen vaikutelma Teillä on sädehoidon yksikön odotustiloista tällä hetkellä?
2. Odotustilan seinille suunnitellaan lisättäväksi uutta taidetta. Minkälaisia aiheita tai värejä haluaisitte nähdä sädehoidon odotustilaan tulevissa teoksissa?
3. Mitä aiheita tai värejä ette haluaisi nähdä sädehoidon odotustilaan tulevissa teoksissa?
4. Tuleeko Teille mieleen jotain muita muutoksia, joita toivoisitte odotustilaan tehtävän?

Täytettyjä lomakkeita palautui ensimmäisen viikon aikana 10 ja toisen viikon aikana 2, yhteensä siis 12. Valtaosa vastanneista piti odotustilan lähtötilannetta jo hyvänä tai vähintään kelvollisena. Tilaa kuvailtiin mm. sanoin "viihtyisä", "levollinen", ja "siisti, valoisa". Neljännes vastaajista näki tiloissa selvää parantamisen varaa, luonnehtien tilaa karuksi ja hieman värin tarpeessa olevaksi. Hieman yli puolet vastaajista toivoi sisustustaitteeseen luontoaiheita. Teemojen toivottiin myös olevan positiivisia ja helposti tulkittavia. Ei-toivottuja olivat tummat värit, etenkin musta, sekä toisaalta räikeät, "hyökkäävät" värit ja "rivoudet".

Muita ehdotettuja parannusideoita aulaan olivat kyselyhetkellä aulassa olleen tyhjistä akvaariosta tehdyn koristeen poistaminen, television siirtäminen niin, että sen näkisi miltä tahansa istumapaikalta, television poistaminen kokonaan sekä muutama mukavampi tuoli huonokuntoisempia potilaita varten. Useampi vastaus myös toivoi odotustilaan monipuolisemmin lukemista.

4.2. Hankinnat

Koska projektin toteutus ja hankintojen teko, jotka oli alun perin suunniteltu vuodelle 2015, siirtyivät vuoden 2016 puolelle, supistui myös käytettävissä oleva budjetti n. 1500:sta eurosta n. 500 euroon. Lisäksi odotushuoneiden kalusteiden uusiminen oli erillinen suunnitteilla oleva rupeama, joten keskityin omassa työssäni nimenomaan sisustustaitteeseen. Tämän vuoksi tuotossuunnitelma supistui käsittämään vain taideteokset.

Kehystettyä maalausta varten tarvittiin vähintään taulupohja, kehykset, siveltimiä ja maalia. Lisäksi suunnittelin jo varhaisessa vaiheessa tekeväni maalaukseen kohokuvion, johon tarvittaisiin myös jotain muovailtavaa massaa. Seinämaalaus vaatisi maalia, maalinpesuainetta, suojamuovia ympäristöä varten, sekä telan tai siveltimiä. Valokuvatulosteita varten oli oltava kamera ja kuvanmuokkausohjelma, sekä painotalo, josta kookkaat canvastulosteet voisi tilata.

Siveltimiä ja akryylimaaaleja minulla oli omasta takaa, enkä uskonut niitä kuluvan niin paljon, että niitä olisi syytä erikseen tätä työtä varten hankkia. Myös kohokuvioon käyttämäni ilmakeivuvaa kipsimassa oli itse kustantamaani. Tulostettavat valokuvat kuvasin puhelimeni sisäänrakennetulla kameralla ja muokkasin tulostuskuntoon jo käytössäni olleella kuvankäsittelyohjelmalla.

Seinämaalausta varten tarvittavan maalinpesuaineen ja suojamuovin sain sairaalan kautta rakennustekniikalta, ja valokuvapainatusten taustoiksi sopivaa routasuojalevyä löytyi sädehoidon yksiköstä jo entuudestaan, joten niihinkään en tarvinnut hankintalupaa.

Hankintaluvan piiriin jäivät valokuvien tulostus sekä seinämaali, telasetti ja taulupohjaan ja kehyksiin käyttämäni puutavara. Painatukset teetin Oulun Paitapainossa OYSin ostoluvalla ja muut tarvikkeet hain Stark -rautakaupasta niin ikään ostoluvan kanssa.

4.3. Töiden toteutus

Lähdin toteuttamaan töitä sitä mukaa kun sain tarvittavat hankinnat tehtyä ja suunnitelmille OYS sädehoidon yksikön osastonhoitajan suostumuksen. Teosten kokoavaksi teemaksi nousi Oulu.

4.3.1. Valokuvatulosteet

Valokuvatulosteita varten kuvasin kesän 2015 aikana kesämaisemia ympäri Oulua. Kuvia kertyi useita kymmeniä, joista karsin itse ehdolle parhaat 8, joista sädehoidon yksikön yhteyshenkilöiden kanssa lopulta valittiin kankaalle tulostettaviksi kolme. (Liite 2)

Kävin läpi Oulun alueella painopalveluita tarjoavia yrityksiä, joista päädyin lopulta suosittelemaan Oulun Paitapainoa. Hoidin yhteydenpidon painoon itse ja välitin saamani vastaukset eteenpäin sädehoidon yksikköön. Saatuaani OYSiltä ostoluvan lähetin kuvat painettavaksi ja kävin noutamassa ne toimipisteestä painatusten valmistuttua.

Valokuvat oli alun perin ollut tarkoitus kehystää routasuojalevyille, jota käytetään sädehoidon muottihuoneessa ja jonka hankintaan yksiköllä siten oli jo entuudestaan omat kanavansa, mutta kävikin niin, ettei riittävän suuria paloja ollut muottihuoneessa valmiina ja seuraavaan tilaukseen oli liian pitkä aika. Tämän vuoksi päädyin kokoamaan valokuville taustat vahvasta pahvista, joka on routasuojalevyn tavoin kevyttä ja huolellisesti koottuna lähestulkoon yhtä jyvää.

Valokuvat ripustettiin odotustilan seinille 24.10.2016. (Liite 4)

4.3.2. Seinämaalaukset

Seinämaalauksen piti alkujaan olla ei-esittävä, mutta asiakkailta ja henkilökunnalta saadun palautteen valossa se muuttui luonto-aiheiseksi. Tein seinämaalauksesta kolme erilaista aiheluonnosta (Liite 3), jotka kaikki liittyivät Ouluun jollain tavoin. Kasviaiheisessa luonnoksessa oli esillä hietapitkähalko, joka on Oulun nimikkokasvi. Eläinaiheinen luonnos kuvasi Oulun nimikkoeläintä lohta, ja ihmisaiheinen luonnos taas pyöräilijää, joita Oulun katukuvassa näkyy paljon. Lähetin luonnokset sekä havaintokuvat siitä miltä ne suurin piirtein näyttäisivät seinällä sädehoidon yhteyshenkilöilleni. Heille mieluisin oli lohiaihe, mutta havainnekuvien perusteella päätettiin, että kasviaihe sopisi paremmin suunniteltuun kohtaan, koska seinää vasten olevat tuolit peittäisivät lohikuvaa liiaksi.

Tein maalausta varten sabluunat kontaktimuovista ja sovin käyväni toteuttamassa maalauksen viikonloppuna, jolloin työskentelyni ei häiritsisi asiakkaita, eikä odotustilan liikenne häiritsisi työskentelyäni.

Toteutin seinämaalauksen 1.10.2016 (Liite 5)

4.3.3. Ripustettava maalaus

Seinämaalausta varten tekemäni lohiaiheinen luonnos oli sädehoidon yhteyshenkilöiden mieleen, joten sovimme että sovellan sitä ripustettavaan maalaukseen. Taulupohjan tein kovalevystä, jonka hioin karkeaksi ja pinnoitin gessolla. Gesso on taidemaalauksessa käytetty pohjustusaine, joka antaa öljy- ja akryylimaaleille joustavan tarttumapinnan. Gessopohjan päälle muotoilin ilmakeivuvasta massasta lohien muodot, jotka päällystin vielä erikseen gessolla ja maalasin sitten akryylimaaleilla. Taulukehyksen rakensin itse kulmalistasta.

Lohimaalaus ripustettiin sädehoidon yksikön sisääntulokäytävään 24.10.2016. (Liite 6)

4.4. Toinen kysely

Kun kaikki teokset oli saatu esille, asetin OYS sädehoidon yksikön asiakkaille 25.10.2016 alkaen toisen lomakemuotoisen avoimen kyselyn, jonka tarkoituksena oli mitata projektin onnistumista. Samoin kuin ensimmäisessä kyselyssä, annoin osastolla työskenteleville röntgenhoitajille yhteensä 24 kyselylomaketta jaettavaksi sädehoidon potilaille ja jätin odotusaulaan täytettyjä lomakkeita varten palautuslaatikon. Lomakkeessa esitetyt kysymykset olivat seuraavat:

1. Sädehoidon odotustilaan on hiljattain lisätty taidetta viihtyvyyden parantamiseksi. Kyselyn kannalta olennaiset teokset ovat odotusaulan seinämaalaus, kolme valokuvataulua ja hoituhuoneen 4 edessä oleva lohiaiheinen taulu. Minkälainen vaikutelma Teillä on sädehoidon yksikön odotustiloista tällä hetkellä?

2. Jos olette asioineet sädehoidon osastolla ennen näitä muutoksia, ovatko ne mielestänne parantaneet tilan viihtyisyyttä?

1. Kyllä
2. Ei
3. En osaa sanoa

Koska projekti oli budjettimuutoksen sekä yksikössä erikseen kaavailtujen huonekaluhankintojen vuoksi supistunut sisältämään vain sisustustaiteen, en toisessa kyselyssä enää pyytänyt mielipiteitä odotustilan muista ominaisuuksista.

Lomakkeita palautui 16, ja yleinen mielipide odotustilasta kyselyyn vastaamisen hetkellä oli positiivinen. Useat vastaajat sanoivat taiteen tuovan tilaan kotoisuutta ja luonnehtivat tilaa viihtyisäksi tai vähintään tarkoitusta palvelevaksi. Yksi vastaaja olisi toivonut enemmän vaihtuvuutta odotustilan lehtiin ja toinen mainitsi television olevan liian kovalla, mutta arveli ettei sille voi mitään, koska osa potilaista on huonokuuloisia. Yksi vastaus mainitsi tilan olevan hieman vetoisa.

Vastaajista yhdeksän eli hieman yli puolet oli sitä mieltä, että opinnäytetyöprojektini tuotokset olivat parantaneet odotustilan yleistä viihtyisyyttä. Noin kolmannes ei osannut sanoa, ja kaksi vastaajaa oli jättänyt kokonaan vastaamatta kysymykseen 2. Osa vastaajista mainitsi myös muun odotustilassa olevan taiteen positiivisesti. Yksikään vastaaja ei antanut negatiivista palautetta töistä, ja osa toivoi tilaan jopa enemmän taidetta.

5. PROJEKTIN ARVIOINTI

Projektin laatuksiteereinä olivat tilan yleinen viihtyisyys, käytännöllisyys (tilassa liikkuminen ja sen käyttö eivät saisi ainakaan vaikeutua) sekä tilaan tuotujen sisustuselementtien miellyttävyys. Tavoitteiden onnistumisen arvioinnissa käytin apuna molempien asiakaspalautekyselyjen tuloksia ja sädehoidon yksikön henkilökunnalta saamaani suullista palautetta.

Jo ensimmäisessä kyselyssä vastausten yleinen linja oli, että sädehoidon odotustila oli varsin viihtyisä. Kuitenkin noin neljännes vastanneista piti tilaa karuna tai värittömänä. Toisen kyselyn vastauksissa tilan ulkonäköä ei enää kuvailtu negatiivisesti. Yksittäiset vastaajat toivoivat enemmän vaihtelua lehtivalikoimaan ja mainitsivat tilan vetoisuudesta sekä television äänenvoimakkuudesta, mutta yleisesti tilaa pidettiin miellyttävänä ja viihtyisänä. Kuudestatoista vastaajasta enemmistö oli sitä mieltä, että opinnäytetyöni tuotokset paransivat tilan viihtyisyyttä. Muut eivät osanneet sanoa, tai olivat jättäneet vastaamatta viihtyisyyden parantumista koskevaan kysymykseen. Myös henkilökunnalta saamani suullinen palaute on ollut positiivista. Näiden tulosten valossa olen sitä mieltä, että viihtyisyyden ja sisustuselementtien miellyttävyyden laatuksiteerit ovat täyttyneet.

Tilan käytännöllisyyden suhteen ei tapahtunut juurikaan muutoksia. Kehystetyn maalauksen ripustuskorkeudessa otettiin huomioon, että seinän viereen tuodaan usein sänkypotilaita odottamaan vuoroaan. Valokuvateokset ripustettiin näkyviin kohtiin joissa ne eivät olleet minkään toiminnan tiellä, ja seinämaalauks ei syrjäyttänyt mitään informaatiota eikä välineistöä. Muutokset eivät siis vaikeuta tilan käyttöä, joten myös käytännöllisyyden laatuksiteerin voidaan katsoa täyttyneen.

6. POHDINTA

Polikliinisten yksiköiden vastaanottotilat ja etenkin sädehoidon odotustila on sekä tutkimustiedon että itse keräämäni potilaspalautteen perusteella selvästi kriittinen paikka hoitoon saapuvalla potilaalle, etenkin ensimmäisillä käyntikerroilla.

OYS sädehoidon yksikössä potilaat tuntuvat palautteen perusteella kokevan saamansa asiakaspalvelun erittäin hyväksi ja kanssakäynnin henkilökunnan kanssa olevan sujuvaa ja miellyttävää, mutta odotustilassa vuoroaan odottava potilas on enimmäkseen erillään hoitohenkilökunnasta ja voi kokea olonsa hyvinkin yksinäiseksi ja epävarmaksi. Siksi on ensiarvoisen tärkeää, että odotustilan olemus ei itsessään aiheuttaisi potilaille ylimääräistä stressiä, vaan mieluummin antaisi jotain muuta ajateltavaa. Taide voi parhaimmillaan lieventää ahdistusta ja tuoda lohtua vaikeassa elämäntilanteessa, jollainen myös syövän sairastaminen on, ja vaikka osa potilaista on sädehoitoon tullessaan jo pitkällä toipumisprosessissa, miellyttävä ympäristö on tuskin heillekään haitaksi.

Projektin aikainen yhteistyö ja kommunikaatio sädehoidon henkilökunnan kanssa oli enimmäkseen sujuvaa projektin alkamisen viivästyisestä ja siitä johtuneista muutoksista huolimatta.

Odotustilaan tuottamani taiteen vastaanotto potilaiden suunnalta oli pääsääntöisesti positiivinen, ja OYS sädehoidon yksikön henkilökuntakin on vaikuttanut teoksista pitävän, joten projekti on mielestäni onnistunut ja sen tavoitteet saavutettu. Olen tyytyväinen työni jälkeen ja esillepanoon, ja teokset sopivat ympäristönsä.

Opinnäytetyön tekemisen myötä olen ymmärtänyt hoitoympäristön viihtyisyyden merkityksen potilaan hyvinvoinnille, sekä laajentanut ymmärrystäni hoitoympäristöön sopivasta taiteesta. Olen löytänyt yhtymäkohdan röntgenhoitajan ja kuvataiteilijan tutkintojen välillä ja minulla on nyt edellytykset käyttää oppimaani hyödyksi myös työelämässä.

OYS sädehoidon odotustilan jatkokehityshaasteena on tilan viihtyisyyden ylläpito tulevien muutosten läpi ja sen parantaminen ennestään. Potilaiden tarjoamat näkökulmat kannattaa jatkossakin ottaa huomioon jos niitä nousee esiin, ja kun tilan huonekalut lähiaikoina uusitaan, on hankinnoissa otettava huomioon budjetin ja käytännöllisyyden asettamissa rajoissa ulkonäkö ja

mukavuus. Kun tilaa seuraavan kerran remontoidaan, on arvioitava onko seinämaalauksen säilyttäminen mielekäästä tai edes mahdollista. Jos seinämaalauksen on tulevaisuudessa olosuhteiden pakosta päällemaalattava tai seinää sen kohdalta purettava, on arvioitava tarve uudelle seinämaalaukselle tai muulle korvaavalle taiteelle tai sisustukselle.

LÄHTEET

Connellan, C., Gaardboe, M., Riggs, D., Due, C., Reinschmidt, A. & Mustillo, L. 2013. Stressed Spaces: Mental Health and Architecture. Health Environments Research & Design Journal Vol. 6 No. 4. s. 127-168. Kirjallisuuskatsaus.

Edvardsson, D., Sandman, P. & Rasmussen, B. 2006. Caring or uncaring—meanings of being in an oncology environment. Journal of advanced nursing 55 (2), 188-197.

Hyypä, M. & Liikanen, H-L. 2005. Kulttuuri ja terveys. 1.painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Karhu-Hämäläinen, A. 1995. Sädehoito-osaston hoitoympäristö potilaan kokemana. Turun yliopisto. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja.

Ruuska, Kai. 2012. Pidä projekti hallinnassa. Helsinki: Talentum

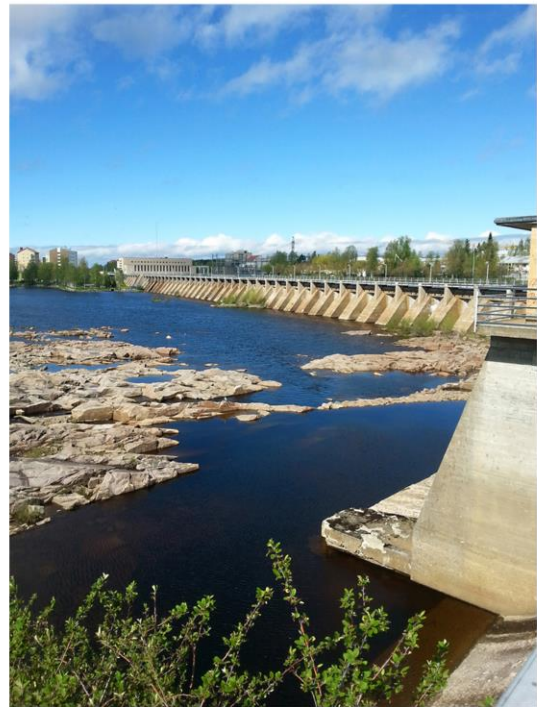
Silverfberg, P. 2007. Ideasta projektiksi: projektinvetäjän käsikirja. Helsinki: Edita Prima Oy.

Ulrich, R. S. 1991. Effects of interior design on wellness: theory and recent scientific research. Journal of health care interior design : proceedings from the ...Symposium on Health Care Interior Design.Symposium on Health Care Interior Design 3 97-109.

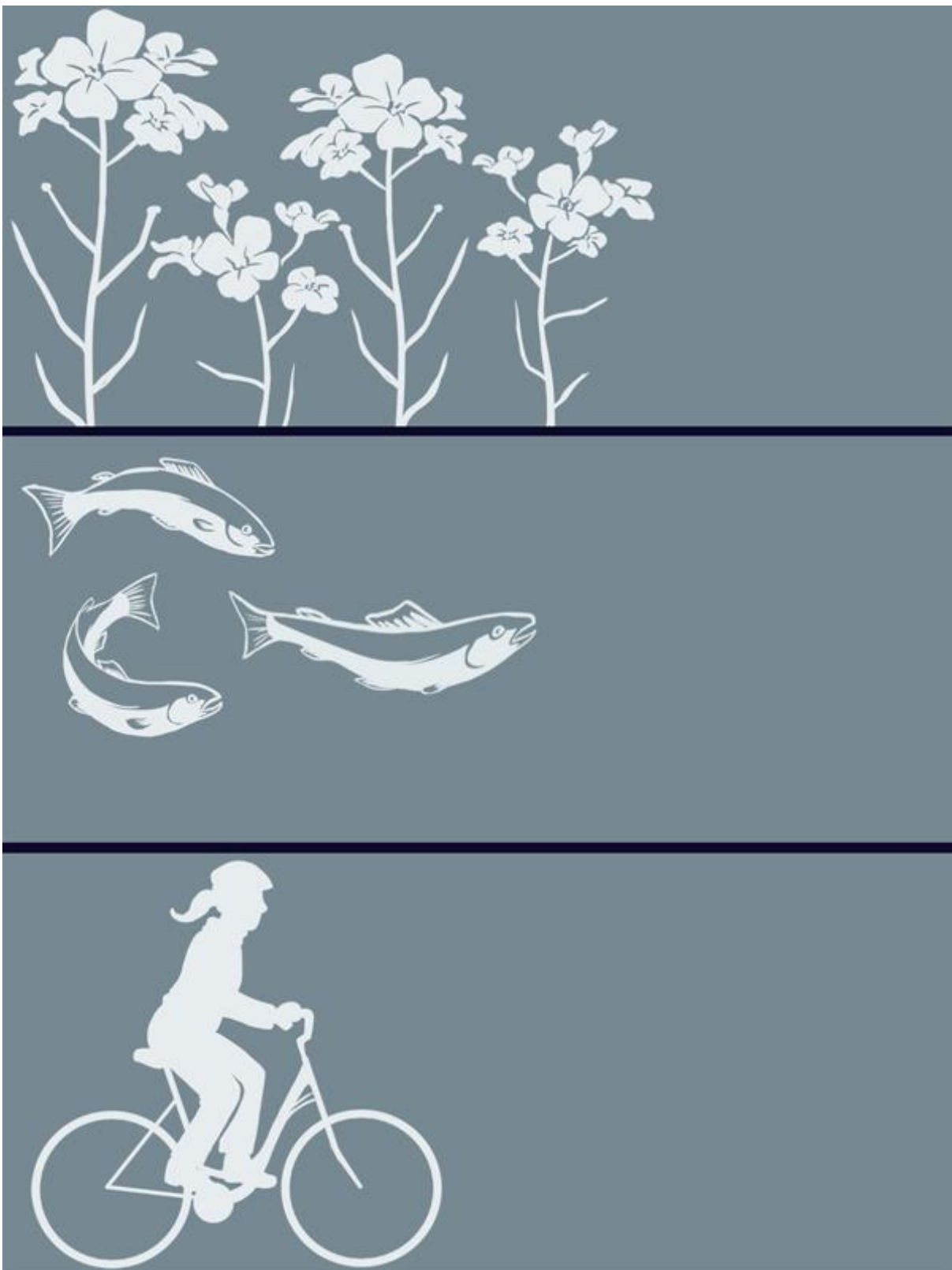
LIITE 1

PROJEKTIN AIKATAULU	
2014 syksy	Aiheen valinta
2014-15 talvi	Työn määrittely yhteys henkilöiden kanssa
2015 kevät	Tietoperustan kerääminen ja
2015 kesä	Ennakoiva valokuvaus tulosteita varten
2015 syksy	Opinnäytetyösuunnitelman laatiminen
2016 Tammikuu	Tutkimuslupa ja yhteistyösopimus
2016 Helmikuu	1. kysely yksikön asiakkaille
2016 kevät	Teosten ideointi
2016 kesä	Hankintojen tarkennus ja hankintaluvat
2016 syksy	Hankinnat ja töiden toteutus
2016 Lokakuu	2. kysely yksikön asiakkaille

LIITE 2

LIITE 3

LIITE 4

LIITE 5

LIITE 6

